

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MANTIQUIY TAFAKKURLARINI SHAKLLANTIRISHDA PSIXOLOGIK YONDASHUV

Xudoyberdiyeva Ug'iloy Davronovna

Denov Tadbirkorlik va pedagogika institutining 3-kurs 4-BT – S – 22-guruh talabasi
hamda Uzun tumani 61-umumta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada tafakkur va tafakkur shakllari haqida qisqacha ma'lumot berilgan hamda bir necha psixologlarning fikrlari bayon etildi. Shuningdek, matematika darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini o'stirishda mantiqiy masalalarni qo'llash orqali bolalarning mantiqiy tafakkurini shakllantirishga doir 1-sinf matematika darsidan 1 soatlik dars ishlanma ham keltirilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurlarini shakllantirish ta'lim jarayonining muhim komponentidir. Mantiqiy tafakkur nafaqat o'quvchilarning bilimlarini kengaytirishga, balki ularni ongli ravishda fikrlashga, tahlil qilishga va mustaqil xulosa chiqarishga o'rgatishga yordam beradi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda psixologik yondashuvlar tahlil qilinadi. Psixologik yondashuvlar yordamida o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning usullari, metodlari va asosiy tamoyillari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, psixologik xususiyatlar va pedagogik yondashuvlar mantiqiy tafakkur shakllanishida qanday rol o'ynashi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Tafakkur, tafakkur shakllari, tushuncha, hukm, xulosa, tahlil qilish, umumlashtirish, taqqoslash, mavhumlashtirish, aniqlashtirish, fikrlash, mantiqiy masala, sonli bog'lanish.

Annotation

This article provides a brief overview of thinking and thought patterns, as well as the opinions of several psychologists. Also, a 1-hour lesson from the 1st grade mathematics lesson on the formation of children's logical thinking by using logical problems to develop the logical thinking skills of elementary school students in mathematics lessons is presented. Formation of logical thinking of elementary school students is an important component of the educational process. Logical thinking helps not only to expand the knowledge of students, but also to teach them to think consciously, analyze and draw independent conclusions. This article analyzes psychological

approaches to the formation of logical thinking of elementary school students. Methods, methods and basic principles of developing logical thinking in students are considered with the help of psychological approaches. Also, the role of psychological characteristics and pedagogical approaches in the formation of logical thinking is analyzed.

Keywords. Thinking, thought patterns, concept, judgment, conclusion, analysis, generalization, comparison, abstraction, clarification, thinking, logical problem, numerical connection.

KIRISH

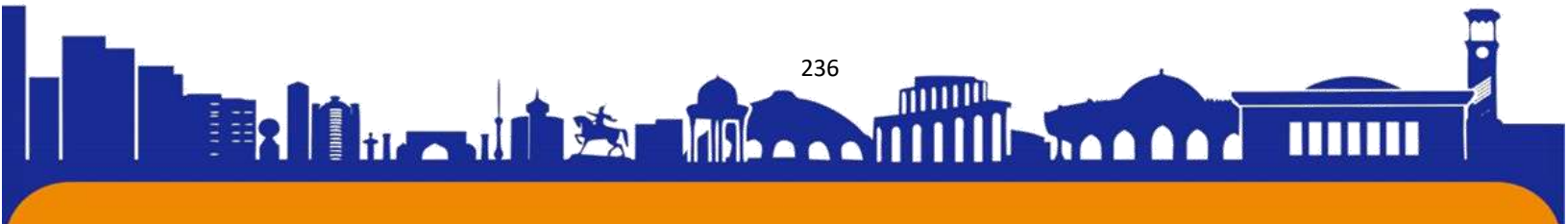
Mantiqiy tafakkur — bu insonning ma'lumotlarni to'plash, ularga asoslanib tahlil qilish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilish qobiliyati. Boshlang'ich ta'lim bosqichida mantiqiy tafakkurning rivojlanishi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasiga, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mantiqiy tafakkurning shakllanishi bolalarda ongli fikrlashni, masalalarni mustaqil hal qilishni, va xulosa chiqarishni rivojlantiradi. Psixologik yondashuvlarning ta'lim jarayonida o'quvchilarning mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda muhim o'rni bor. Psixologiya, pedagogika va didaktika sohalarida olib borilgan tadqiqotlar mantiqiy tafakkur va uning shakllanish jarayonini yaxshi tushunishga imkon yaratadi. Bu maqolada psixologik yondashuvlarning boshlang'ich ta'lim jarayonidagi o'rni va metodlari haqida so'z yuritiladi.

Muhtaram Prezidentimiz Sh. M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Matematika hamma fanlarga asos. Bu fanni yaxshi bilgan bola aqlli, keng tafakkurli bo'lib o'sadi, istagan sohada muvaffaqiyatli ishlab ketadi.

O'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish jamiyat hayotida tub burilishlarni amalga oshiradi. Negaki mamlakatimizda yuksak e'tiqodli, mustaqil fikrli, tashabbuskor, yuqori malakali mutaxassislariga katta ehtiyoj bor.

O'quvchilarning shaxsiy sifatlarini tarkib toptirishda o'quv predmetlarining o'rni beqiyos. Bu borada ayniqsa matematika ta'limi zimmasiga katta mas'uliyat tushadi. Darslik asosan o'quvchilarda matematik bilim, tasavvur, tafakkur, mantiqiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ularning imkoniyatlari, yoshi, individual xususiyatlari XXI asr ko'nikmalariga ega bo'lishlarini inobatga olingan. Topshiriqlar soddadan murakkabga tomon spiralsimon tarzda rivojlanib boradi.

Insonning dunyoni anglashi, tushunishi, unga ongli munosabatda bo'lishi kabi bilish jarayonlarini tafakkur yuritish, fikrlash jarayoni deyish mumkin.

Fikrlash jarayonlarining psixologik asoslarini boshlang 'ich sinf o'quvchilariga ko'proq tatbiq etish.

Boshlang 'ich sinf ta'limi jarayonida fikrlash qobiliyatini aniqlashtirish ikki shaklda olib boriladi:

- 1) hissiy- ko'rgazmali vositalar (matnlar, rasmlar, jadvallar) asosida.
- 2) so'z orqali – mavhum shaklda (hikoya qilish, tushuntirish, maxsus topshiriqlarni hal etish).

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Boshlang'ich ta'limda mantiqiy tafakkur rivojlantirish bo'yicha bir nechta ilmiy tadqiqotlar mavjud.

Vygotskiy, L. (1978) "Mentegeya i vospitaniya" asarida bolalarda mantiqiy tafakkurning rivojlanishi ijtimoiy muhit va pedagogik ta'sirlar orqali shakllanishi haqida fikr yuritadi.

Piaget, J. (1952) "The Origins of Intelligence in Children" asarida bolalarning mantiqiy fikrlash jarayonini bosqichma-bosqich tahlil qilgan.

Amonashvili, S. (1994) "Pedagogika i psixologiya nachal'noy shkoly" kitobida boshlang'ich ta'limda mantiqiy tafakkur metodlari haqida so'z yuritadi.

Karpov, A. (2015) "Teoriya razvitiya myshleniya" asarida bolalarning mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda psixologik yondashuvlarning ahamiyati o'rganilgan.

Tadqiqotlar natijasida, mantiqiy tafakkurning rivojlanishi o'quvchilarning umumiy bilimlarining oshishiga va o'zlashtirish ko'nikmalarining yaxshilanishiga yordam beradi. Shuningdek, mantiqiy tafakkurning shakllanishi o'quvchilarning fikrlash jarayonini soddalashtirish, vazifalarni yengillashtirish va umumiy rivojlanishga yordam beradi.

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda psixologik yondashuvlarni tahlil qilishda quyidagi metodlar qo'llaniladi:

Eksperiment:

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan eksperimentlar o'tkazish va ularning mantiqiy tafakkur darajasini o'lchash.

Soliq va psixologik testlar:

Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish uchun maxsus psixologik testlar va topshiriqlarni o'tkazish.

Tahlil:

O'quvchilarning o'qish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini tahlil qilish.

Muzokara va suhbatlar:

Psixologik yondashuvlarni ta'lim jarayoniga kiritish orqali o'quvchilarning fikrlash darajasini aniqlash.

NATIJALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini 1-4-sinf matematika fanidan shakllar, sonlar ketma-ketligi, shakllarning turlari, har xil misollar bajarish ko'nikmasini hosil qilishdir.

1. Shakllar qanday rangda? O'quvchilar berilgan gapda tushirib qoldirilgan so'zlarini topib, daftarlariga yozishadi.

2. Oilada 5 nafar aka-uka bor. Ularning barchasining singlisi bor. Oilada jami nechta farzand bor. Demak, aka va ukalar soni 5 ta. Singlisining soni berilmagan. Ularning singlisi deyilganda gap bir nafar qiz haqida boryapti. U esa hamma akalari uchun singil bo'ladi. Oilada 6 nafar farzand bor.

3. Topshiriqda tartib sonlar va sanoq sonlarning farqi mavzusini takrorlab olamiz.

Mantiqiy tafakkurning shakllanishi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi. Eksperimentlar natijalariga ko'ra, psixologik yondashuvlar yordamida o'quvchilarning mantiqiy tafakkurlari tezroq rivojlanmoqda.

Mantiqiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish:

O'quvchilar uchun mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda psixologik o'qitish metodlari, masalan, mantiqiy savollar va topshiriqlar, samarali natijalar berishi aniqlandi.

Psixologik treninglar va psixologik ta'sirlar:

Psixologik treninglar orqali o'quvchilarning analitik fikrlash qobiliyati va muammolarni yechish qobiliyati oshdi.

Mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik metodlari:

Rivojlangan mantiqiy tafakkurga ega o'quvchilar o'quv jarayonida muvaffaqiyatli ishtirok etishga qodir bo'lishdi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda psixologik yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat o'quvchilarning fikrlashini rivojlantiradi, balki mustaqil o'rganishga bo'lgan qiziqishni ham kuchaytiradi. Psixologik metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarda tahlil qilish, qaror qabul qilish va muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Pedagogik psixologiya va ta'lim metodlari o'quvchilarning mantiqiy tafakkurlarini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, rivojlangan mamlakatlar hayotiga nazar solsak, ularda psixologiyaning yaxshi yo'lga qo'yilganligining guvohi bo'lamiz. Buning uchun avvalo, o'sib kelayotgan yosh avlodni ta'lim olishiga befarq bo'lmasligimiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev olimlar, ilmiy- tadqiqot muassasalari rahbarlari va ishlab chiqarish sektori vakillari bilan uchrashuv 31.01.2020-yil
2. Nishonova Z.T.Oliy maktab psixologiyasi Toshkent . 2023-yil
3. Akramova Z. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurlarini rivojlantirishning metodikasi T.2022-yil.
4. Akramova Z. Boshlang'ich sinf matematikasini o'qitishda "To'rt bo'yoq muammosi" ga oid masalalarning o'rni \ Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar – 2021-2023-yil .
5. Akramova Z., Gulmamatova S. Kichik maktab yoshi o'quvchisining tafakkuri oshishining psixologik asoslari.
6. Matematika 1-sinf darslik L. O'rinboyeva .Toshkent 2021-yil.
7. Matematika 1-4-sinflar matematikasi. Qo'llanma. Toshkent 2022-yil.
8. Vygotskiy, L. S. "Mentegeya i vospitaniya."
9. Piaget, J. "The Origins of Intelligence in Children."
10. Amonashvili, S. "Pedagogika i psixologiya nachal'noy shkoly."
11. Karpov, A. "Teoriya razvitiya myshleniya."

